

Початковий період війни. Проблема військових досягнень групи армій «Південь» влітку 1941 року на Україні

Спланована Німеччиною воєнна кампанія проти СРСР передбачала ряд послідовних операцій, які повинні були проводитися на трьох стратегічних напрямках: ленінградському, московському і київському. Відповідно до задуму, основні зусилля концентрувалися у смузі групи армії «Центр», яка мала наступати на Москву. Серед інших двох груп армій, призначених для нападу на СРСР, на території України до наступу готувалася група армії «Південь» під командуванням фельдмаршала Г. Рунштедта. Слід сказати, що у планах німецького командування південний або український напрямок хоч і був важливим, проте не вважався головним.

Перші підсумки бойових дій на радянсько-німецькому фронті були невтішні для Червоної Армії. На 6-е липня 1941 р., втрати військ Південно-Західного фронту і 18-ї армії Південного фронту склали 241 594 чоловік, 4381 танк, 1218 бойових літаків, 5806 гармат і мінометів. Противник окупував територію Західної України і наблизився до старого кордону.

Однак, помилково було б вважати, що перші операції групи армії «Південь» були виконані бездоганно, а Південно-Західний та Південні fronti опинилися на межі повного розгрому. Принаймні у вітчизняних і закордонних наукових колах неодноразово ставився під сумнів беззаперечний успіх німецької армії в прикордонних боях.

Одним із найвідоміших фактів стало те, що Перша танкова група фон Клейста, в ході прикордонного бойовища на Україні, не зуміла вийти на оперативний простір. Навпаки, німецькі війська мусили весь час вести фронтальні бої з арміями генерала Кирпоноса. Контрудар радянських військ у районі Дубна, Луцька, Рівного і постійні надходження з глибини резервів, примусили танкову групу Клейста просуватися ривками. Фактично «після десяти днів напружених боїв, підрозділи танкової групи просунулися у глиб радянській території лише на сотню кілометрів». Начальник німецького генерального штабу сухопутних сил генерал Гальдер сухо констатував "Існуюче угруповання армії "Південь" не відповідає поставленим задачам".

У пошуках відповіді на те, чому так сталося, в літературі присутнє розмаїття думок. Наприклад, німецький генерал Тіппельскірх вважає, що тому завадила чисельна перевага військ Південно-Західного фронту. Англійський історик Р. Столфі такою причиною називає невігідне розташування групи армій "Південь" напередодні нападу. На його думку, розміщення основних сил групи армій «Південь» в обмеженому просторі між

Прип'ятськими болотами і Карпатськими горами суттєво звужувало можливості для маневру військами. Франсуа де Лануа доводить, що: «надзвичайно несприятлива місцевість (річки, болота, ліси), а також відчайдушний спротив військ Південно-Західного фронту завадили генерал-полковнику фон Клейсту швидко досягти успіху, як це сталося в секторах груп армій "Центр" і "Північ". В оцінках радянських воєначальників, а саме у спогадах маршала Жукова, основна заслуга належить героїзму солдат і офіцерів, а якщо торкатися оперативно-стратегічних моментів, то тут, на думку полководця, проявила себе специфічність дислокації прикордонних армій на момент вторгнення німецьких військ, а саме їх трьохешелонне розташування. Так, на відстані 5 – 50 км. від кордону розташовувався перший ешелон у складі 25 дивізій, далі, вглиб території, на відстані 100 – 200 км. від кордону, другий – 20 дивізій і на відстані в 300-400 км., третій – 35 дивізій. Парадоксальність такого судження полягає в тому, що з одного боку це дійсно сплутало наміри німецького командування, а слід зазначити, що в німецькому Генеральному штабі дуже сподівалися на максимальну концентрацію радянських військ поблизу кордону, що полегшало б їх оточення і знищення, а тому зовсім не очікували, що Перша танкова група, здолавши перший ешелон, нашттовхнеться на другий і так далі. З іншого боку радянські війська виявилися оперативно не зв'язані між собою і виступили заручниками ситуації, потрапляючи в ізоляцію без належної підтримки, а враховуючи і відсутність узгодженості в діях фронт-армія-корпус-дивізія, це частково пояснює і ті втрати, які зазнали війська Південно-Західного фронту на початковому етапі війни. Проте простежується, що саме в цей час, не зважаючи на всі прорахунки радянського командування, стали проявлятися і перші ознаки майбутньої системної кризи в наступальних діях німецької армії. Власне цієї точки зору дотримується А. Кларк, наголошуючи, що саме з першої декади липня відбувається процес гальмування вермахтом операцій.

Науковий семінар (грудень 2018)

Хоцкіна С. М., к.пед.н., доцент;
Сулима Т. С., к.пед.н., доцент.

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАГІСТРАНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА КОМП'ЮТЕРНО-ІНТЕГРОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ» У ПРОЦЕСІ ФАХОВОГО СТАНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ВНЗ

У сучасному світі поміж низки способів та засобів формування особистісних якостей і здібностей, необхідних компетенцій і компетентностей, пріоритетною і найбільш значущою залишається вища освіта загалом та вища професійна освіта зокрема. Формування професійної мобільності майбутніх фахівців в умовах єдиного європейського освітнього простору відкриває нові можливості не тільки для здобувачів освіти, а й для формування європейського ринку праці.

Важливу роль у цьому аспекті посідає розвиток ініціативності, самостійності студентів в організації особистісної стратегії поведінки і діяльності, відповідальності під час прийняття професійно зумовлених рішень. Для формування професійної мобільності як особистісно-професійної якості майбутніх фахівців – магістрантів з автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій визначальним постає процес забезпечення позанавчальної, організаційної, громадської діяльності студентів.

Відтак на сьогодні перед системою вищої освіти постає визначальне психолого-педагогічне завдання: навчально-пізнавальну діяльність студентів здійснювати переважно на основі особистісно зорієнтованого підходу, спрямованого на формування готовності до ефективного використання бази знань та способів їх упровадження для розв'язання практичних професійних завдань і виробничих ситуацій.

Дослідження системи підготовки фахівців різної профілізації в Україні ґрунтуються на сучасних положеннях професійної підготовки у вищій школі: неперервна професійна освіта (С. Гончаренко, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.); професійна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах (З. Бакум, С. Караман, С. Мартиненко та ін.); адаптація молодих фахівців до процесу виробництва (О. Алексєєв, В. Моргун, В. Семиченко, М. Шкодін та ін.).

Як переконують сучасні дослідження (Т. Медведовська, Т. Шаргун), постає актуальним не тільки розуміння творчої діяльності, а й готовність фахівців до прийняття нестандартних рішень, що вимагає відповідного залучення певних виробничо-професійних можливостей за потреби творчої реалізації в галузі автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій.

Відтак найважливішою характеристикою діяльності випускника вищого навчального закладу є його готовність до мобільної професійно зумовленої діяльності.

На основі узагальнення досліджень науковців (М. Бекоєва, С. Гончаренко, С. Кульневич, Н. Ничкало, О. Пехота, В. Серіков, Л. Сушенцева, Н. Тализіна та ін.) окреслюємо такі компоненти мобільно зорієнтованої діяльності: мотиви й цілі; програму й планування; інформаційну основу; саморегуляцію; контроль процесу й результату діяльності; корекцію компонентів та їх розвиток.

Визначення «професійна мобільність» традиційно охоплює здатність спеціаліста змінювати професію, місце і рід діяльності. Водночас динаміка сучасного суспільного життя вносить корективи у розуміння сутності поняття, не звужуючи професійну мобільність межами однієї галузі; і розглядає мобільність фахівця як можливість професійної та особистісної самореалізації у будь-якій сфері соціально-економічної та соціокультурної діяльності. Такою готовністю майбутній фахівець може оволодіти в системі вищої освіти, якій також притаманна мобільність, варіативність та демократичність.

Аналіз наукових досліджень з проблеми професіоналізації фахівців у контексті розвитку у них професійної мобільності, засвідчив, що їх вже й не так багато, але популярність цієї проблематики останнім часом зростає. Варто підкреслити науковий доробок останніх років (В. Воронкова, Е. Сайфутдинова, Н. Коваліско, О. Гусак та ін.)

Проаналізувавши наявні визначення сутності поняття професійної мобільності, виокремили найбільш значущі для нашого дослідження (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика сутності поняття професійної мобільності фахівця з позиції напрямів дослідження

Напрямок дослідження	Поняття	Автор
Загальнонауковий	Мобільність – рухливість, здатність до швидкого адаптування, дії.	С. Ожегов
Соціологічний	Соціальна мобільність – переміщення індивідів у межах різних рівнів соціальної ієрархії, яка визначається з позиції широких професійних і соціально-класових категорій.	П. Сорокін
Психологічний	Професійна мобільність – здатність і готовність особистості швидко й успішно опановувати нову техніку і технологію, набувати знань і умінь, що забезпечують	Б. Мещеряков

	ефективність нової професійної діяльності.	
Економічний	Трудова мобільність – принципова готовність населення до зміни посади, професії, місця роботи та проживання, способу життя загалом.	Л. Данилова
Управлінський	Професійна мобільність – технологія, модель перебудови та реформування системи кадрового забезпечення.	І. Шпекторенко
Соціально-психологічний	Соціально-професійна мобільність – готовність і здатність особистості до швидкої зміни професії (перекваліфікації), виробничих завдань, місця праці, уміння швидко адаптуватися до нових соціально-економічних і внутрішньоорганізаційних умов праці.	Н. Вінник

Дослідженнями доведено, що найбільші труднощі в навчанні студентів під час формування професійної мобільності виявлено через:

- невміння раціонально розподіляти свій час (47,8% опитаних);
- відсутність або недостатність навичок самоосвіти;
- невміння самостійно працювати з науковою літературою (у 24,6% – повільний темп сприйняття інформації);
- у 19,7% – нездатність управляти діяльністю.

Що вимагає професія від фахівця з вищою освітою (відповідно до Галузевого стандарту спеціальності)?

1. Знання загальної теорії й уміння застосовувати у процесі аналізу конкретних виробничих проблем.
2. Розуміння специфічної термінології, яка притаманна професії, мови символів, умовних позначень тощо.
3. Володіння понятійним апаратом певної галузі, вміння оперувати абстрактними поняттями, підкоряти свою діяльність законам науки.
4. Знання фактів, їх класифікації та вміння їх пояснювати відповідно до законів науки.
5. Уміння бачити, пояснювати та розв'язувати виробничі проблеми на основі здобутих знань [5].

Щоб засвоїти й оволодіти цими вимогами, студент повинен цілеспрямовано, свідомо вчитися, опанувати формами самоосвіти, відповідно до яких треба студентам організувати навчання, намагатися самостійно здобувати знання, підвищувати якість освіти.

- Для розвитку самостійності студентів потрібно формувати такі вміння:
- усвідомлювати і внутрішньо приймати цілі та завдання самостійної роботи;
  - визначати, систематизувати і встановлювати послідовність виконання завдання;

визначати і планувати послідовність дій (методів і засобів), необхідних для виконання завдання;

організувати роботу, мобілізувати наявні ресурси для розв'язання визначеного завдання;

самостійно контролювати власні дії, узгоджуючи за метою; за потреби – коригувати, уточнювати й регулювати;

оцінювати результати самостійної роботи та визначити подальші перспективи;

налагоджувати зв'язок із викладачем для презентації досягнутих результатів і отримання консультації [4].

Необхідний також розвиток у студентів умінь самонавчання, причому на відміну від традиційного, зорієнтованого на організацію самостійної роботи переважно на рівні закріплення отриманих знань у процесі аудиторної діяльності, цей процес доцільно розширити варіантами креативної взаємодії учасників навчально-пізнавального процесу з акцентами самостійного здобування знань.

Тому в контексті вищеокресленого варто акцентувати на таких власне педагогічних чинниках, що впливають на становлення професійної мобільності студентів під час навчально-дослідницької діяльності:

- цілеспрямована модернізація навчальних програм із включенням інтегрованих курсів із фундаментальних і прикладних дисциплін, а також розширення інваріативного складника навчальних планів із дисциплін циклу гуманітарної підготовки;

- розширення елементів дистанційної освіти;

- розширення обсягу науково-дослідних робіт із перспективами впровадження результатів у виробничу діяльність підприємств та організацій.

Щодо формування професійної мобільності у процесі науково-дослідницької діяльності, варто акцентувати також на аспектах набування професійних знань і навичок, що дозволяє:

- формувати у студентів комунікативні навички творчої взаємодії;

- набувати умінь обґрунтовано доводити власну наукову позицію, пов'язуючи з чітко узгодженим категоріальним апаратом дослідження;

- простежувати логіку формування та становлення певного наукового поняття;

- на основі критичного аналізу визначених наукових позицій формувати та науково обґрунтовувати власне бачення сутності досліджуваної проблеми;

- окреслювати перспективи подальших наукових розвідок;

- презентувати результати досліджень тощо.

Відтак це сприятиме виробленню у майбутніх фахівців професійного самовизначення і формування їх професійної мобільності. На заваді самостійної роботи студентів можуть постати психологічні бар'єри, що знижують її ефективність і негативно позначаються на мотивації навчання, але цей аспект розкриття проблеми є перспективами подальших наукових досліджень.

У контексті зазначеного вважаємо за доречно підкреслити суттєву особливість професійної мобільності (зокрема, підготовки магістрантів з автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій), зорієнтованої на модернізацію освіти – підготовку активного компетентного спеціаліста, спроможного активізувати знання в епоху радикальних змін.

Відповідно, урахування вищезокресленого підвищує рівень професійної підготовки, що збільшує ймовірність успішного розвитку ділової кар'єри майбутнього фахівця.

Література

1. Бекоева М. И. Формирование профессиональной мобильности студентов как важная составляющая проблемы трудоустройства выпускников вуза / М. И. Бекоева. – Вектор науки ТГУ. – Серия: Педагогика, психология, 2014. – № 3 (18). – С. 27–30.

2. Лапіна В. О. Дидактичні умови реалізації навчального діалогу під час вивчення іноземних мов у технічних вишах / В. О. Лапіна // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Вип. 44. – Кривий Ріг : КДПУ, 2015. – С. 231–236.

3. Мищенко В. А. Психологические условия формирования профессиональной мобильности студентов в инновационной образовательной среде вуза / В. А. Мищенко, О. В. Булатова // Педагогическое образование и наука. – № 8. – 2012. – С. 33–37.

4. Хоцкіна С. М. Формування професійно мобільного фахівця гірничого профілю в умовах сучасного виробництва / С. М. Хоцкіна, В. В. Ткачук // Професійна підготовка фахівця в контексті потреб сучасного ринку праці : Всеукраїн. наук.-практ. інтернет-конфер., 17 лютого 2016 р., Вінницький націон. аграрний ун-т, 2016. – С. 680–685.

5. Хоцкіна С. М. Аспекти формування культури мовлення у контексті сучасної вищої професійної освіти / С. М. Хоцкіна // Наукові записки. Серія «Філологічна» : зб. наук. пр. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2015. – Вип. 57. – С. 221–225.

Науковий семінар

А. Л. Савченко

Семантико-синтаксична й комунікативна організація складного речення

У світлі концепції гуманітарної освіти у вищих навчальних закладах наша наукова діяльність пов'язана зі сферою мовознавства, а саме – із синтаксисом складного речення.

Речення, зокрема і складне, можна вивчати з різних позицій: з погляду структури, його функцій, стилістичного і як воно взаємодіє з іншими в певному контексті.

Об'єктом структурно-семантичних досліджень багатьох учених (В.А. Білошапкина, Л.П. Столярова, І.Р. Вихованець та ін.) є саме складні речення. Однак поки що не розпочато у повному обсязі аналіз складного речення з позицій його семантико-синтаксичної структури і комунікативної організації.

Предметом наших наукових досліджень є конструктивні особливості складних речень саме в аспекті їх семантико-синтаксичної й комунікативної організації.

Семантико-синтаксична структура складного речення відображує відношення між двома ситуаціями (в елементарних конструкціях) або між більшою їх кількістю (у неелементарних (ускладнених) конструкціях). Складне елементарне речення містить два предикати з їх внутрішньою валентністю, а також предикативний показник семантико-синтаксичних відношень між двома предикативними частинами (предикативними структурами). Отже, складне речення з семантичного погляду поліпропозитивне, тобто орієнтоване на вираження не однієї пропозиції, а комплексу пропозицій, тоді як просте речення у типових виявах монопропозитивне, тобто семантично елементарне просте речення виражає тільки одну пропозицію.

Слід відмітити, що поліпропозитивність складного речення і монопропозитивність простого речення поширюються тільки на співвідношення семантично складне речення / семантично елементарне просте речення. У простих ускладнених реченнях це співвідношення порушується, оскільки прості ускладнені речення звичайно утворюються від складних речень, а отже, виражають типовий для складного речення комплекс пропозицій. Відзначимо, що у типових випадках складні речення виявляють складнішу порівняно з простими реченнями організацію як із формально-синтаксичного, так і семантико-синтаксичного боку. Проте не всі речення можна віднести до власне-складних конструкцій. Іноді конструкції є складними за формальною організацією, а з погляду синтаксичного змісту збігаються з простими реченнями. Семантико-синтаксична структура складного речення визначається на основі семантико-синтаксичних відношень між частинами складносурядного, складнопідрядного речень і безсполучникового складного речення з недиференційованим синтаксичним

зв'язком. Складносурядні і складнопідрядні речення як ядро складного речення розрізняються своїми семантико-синтаксичними відношеннями, хоча бувають випадки трансформації семантико-синтаксичних відношень, перенесення їх від одного різновиду складного речення до іншого.

Загальновідомо, що складнопідрядні речення за розгалуженістю семантико-синтаксичних відношень, синтаксичною будовою і тісним об'єднанням предикативних частин становлять визначальний тип складних речень. Вони розподіляються на два основні різновиди: складнопідрядні речення з детермінантними підрядними частинами, що залежать від головної частини в цілому, і складнопідрядні речення з прислівними підрядними частинами, які залежать від опорного слова в головній частині. Найтиповіші ознаки складнопідрядних речень відбивають елементарні детермінантні конструкції, що вказують на зв'язки між двома ситуаціями.

Якщо порівнювати складнопідрядні речення прислівного типу з детермінантними, то виявиться, що периферію складнопідрядного речення становлять речення саме прислівного типу. Через те, що підрядна частина цих конструкцій будується за граматичним зразком компонентів простого речення, назви двох ситуацій у багатьох випадках не стосуються семантико-синтаксичних відношень.

Речення, розглянуте з боку його комунікативної організації, прийнято називати висловленням. Як висловлення речення, по-перше, кваліфікується як окрема комунікативна одиниця в усному мовленні визначеними інтонаційними сигналами (інтонація закінченості), а в писемному мовленні – знаками, що відокремлюють (крапка, питальний знак чи знак оклику). Залежно від мети висловлювання складні речення, як і прості, поділяються на розповідні, питальні і спонукальні.

По-друге, у реченні стає можливе актуальне членування – значеннєве членування, істотне для певного контексту чи ситуації. Актуальне членування речення відповідає комунікативному завданню: воно організує речення для передавання актуальної інформації, тобто того аспекту дійсної інформації (пов'язаної з лексичним наповненням і формальною організацією речення), що складає суть даної комунікації і заради повідомлення якого дана комунікація і повинна відбутися.

Саме в комунікативній організації складне речення виявляє максимальну спільність із простим реченням: воно оформляється як єдине комунікативне ціле. Частини ж складного речення в комунікативному аспекті протистоять простим реченням у тому, що не мають комунікативної цілісності.

Звичайно, комунікативні одиниці, що являють собою складне речення, якісно відмінні від висловлювань – простих речень. І самі складні речення в цьому відношенні неоднорідні. Але комунікативна цілісність властива всякому складному реченню.

Комунікативні одиниці, утворені складними й простими реченнями, мають багато спільного у своєму оформленні. Вони однаково оформляються інтонаційно.

У простому і складному реченнях діють загальні закономірності словопорядку: вони пов'язані з комунікативним завданням. Але порядок слів у частинах складного речення іноді відрізняється від порядку слів в аналогічних по синтаксичній будові і змісту простих речень. Це пояснюється тим, що порядок слів оформлює складне речення як єдине комунікативне ціле, унаслідок чого певне розташування слів в одній частині вимагає відповідного розташування слів в іншій.

Крім того, у складному реченні виникає специфічна проблема порядку його частин. З'ясовано, що розташування предикативних частин у складному реченні звичайно відбиває функціонування його як комунікативної одиниці. Той чи той порядок частин визначають ситуація мовлення та відповідне комунікативне завдання. Таким чином, розташування частин складного речення виражає актуальне членування речення.

Будучи комунікативними одиницями, просте і складне речення однаково можуть відбивати ті зрушення комунікативної організації, що пов'язані з парцеляцією. У мовленні при визначеному комунікативному завданні можливий розрив єдиної структури складного речення на кілька комунікативних одиниць. Такий розрив складає сутність парцеляції як особливого явища комунікативного аспекту, яке пов'язане з актуальним членуванням речення і – ширше – узагалі з комунікативною стороною мовлення.

Парцеляція як функціонально значиме відхилення від типового співвідношення між формальною й комунікативною організацією складного речення можлива лише тому, що між ними існує відповідність. Можливість розриву єдиної структури складного речення на дві комунікативні одиниці – показник того, що складному реченню системно властива комунікативна цілісність.

Проведені нами дослідження виявили, що у синтаксичній системі східнослов'янських мов (української, російської, білоруської) наявні численні перетини семантико-синтаксичних відношень як у складносурядному, так і складнопідрядному реченнях. Визначити шляхи їх розмежування – один із напрямів наших наукових пошуків.

Посилання:

1. Державна національна програма "Освіта". Україна XXI століття. – К.: Райдуга, 1994.
2. Современный русский язык: Учеб. для филол. спец. ун-тов/ В.А.Белошапкова, Е.А.Брызгунова, Е.А. Земская и др. / Под ред. В.А.Белошапковой. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высшая школа, 1989.
3. Столярова Л.П. Синтаксис сложноподчиненного предложения. – Дн-ск: ДГУ, 1992.
4. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник для філолог. фак-тів вузів. – К.: Либідь, 1993.

Старший викладач Ланова І.В.

ЗНАЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ

Протягом багатьох років офіційно-діловий стиль української мови зазнав утисків, був заборонений. Ділову документацію вели включно російською мовою. Після прийняття «Закону про мови в Україні» стиль діловодства, ділове мовлення впроваджується в систему управлінської організації праці; стає стилем роботи навчальних закладів, установ, підприємств. Нині доводиться перекладати ділові папери, технічні тексти, науково-методичні посібники тощо.

Мова перекладу, відбиваючи певний етап у розвитку офіційно-ділового стилю, становить самостійну одиницю. Вона є явищем, фактором рідної мови, і оцінювати її треба як мовну практику, як важливу одиницю проблемного вивчення ділового мовлення. Перекладають з однієї мови на іншу науково-популярні книжки, художню прозу, статті політичних діячів, газетні матеріали, дипломатичні документи, ділові папери тощо.

«Переклад – це процес перетворення мовленнєвого витвору однією мовою в мовленнєвий витвір іншою мовою при збереженні незмінного плану змісту, тобто значення». Це визначення Бархударов узяв за основу розробленої ним «семантико-семіотичної моделі» перекладу, за якою процес перекладу залежить від того, що в науці про знакові системи – семіотику – називається «двобічним характером мови».

Мова як знакова система характеризується двоплановістю, наявністю як форми, так і значення. Вирішальну роль для перекладу має той факт, що різні мови мають одиниці, які розрізняються в плані вираження, тобто за формою, але збігаються в плані змісту, тобто за значенням. **Порівняйте:** (рос.) *проживающий по адресу* – (укр.) *який проживає (мешкає) за адресою*, тобто за формою – розрізняються, але еквівалентні (або збігаються) за значенням.

Мовний аналіз сучасних перекладів документів дає змогу простежити різне ставлення перекладачів, мовознавців до їх нормативних форм.

Насамперед впадає в око значеннєва невідповідність слів в оригіналі та перекладі. У діловому мовленні часто вживаються синтаксичні конструкції, перекладаючи які, автори вдаються до буквального перекладу, тим самим порушуючи граматичні норми сучасної української літературної мови.

Наприклад.

В случае отказа

у випадку відмови, треба у разі;

В порядке исключения у порядку винятку; треба як виняток;

Несмотря на замечание не дивлячись на зауваження; треба незважаючи на;

Согласно штатному расписанию згідно штатного розкладу; треба згідно зі;

В соответствии с решением у відповідності з рішенням; треба відповідно до.

Перекладачі «збагачують» українську мову не тільки кальками з російської мови. Недостатньо уваги приділяється стилістичним особливостям ділового мовлення. На жаль, сучасні переклади ділових паперів не позбавлені й численних порушень граматичної, лексичної, фразеологічної норм української мови.

Нерідко можна натрапити на синтаксично незграбні конструкції, не властиві ні літературній мові, ні діалектам морфологічні форми, на тавтологію в межах рядка і взагалі – на мовну глухоту перекладача.

Замість повнокровної мови в перекладених документах, ділових текстах нерідко знаходимо якусь суміш, схожу на анемічний суржик.

Неправильний (прямий) переклад з російської мови призводить до недодержання норм української літературної мови, порушення законів лексичної сполучуваності. Завдання перекладу полягає в тому, щоб, порівнюючи мовні факти, застерігати від негативної інтерференції. Під час перекладу виробляється механізм мовлення, який допомагає шліфувати правописні, лексичні, стилістичні норми, є важливим засобом боротьби за чистоту і правильність мови. Тільки переклад дає можливість правильного вибору потрібної граматичної форми відповідно до ситуації.

Переклад допомагає дати порівняльно-зіставний аналіз особливостей мови ділових паперів, дає можливість виявити на лексико-семантичному рівні поряд із спільними ознаками, що є характерними для близькоспоріднених мов, також і риси своєрідні, національно-специфічні, які виявляються, зокрема, у синонімії.

Ми вважаємо, що порівняння, зіставлення мовного матеріалу ділових паперів, спеціальних текстів дає можливість знаходити складні перехресні відношення в найбільш близьких мовах.

Зіставляючи, треба враховувати не тільки загальні словникові відповідники, а й найважливіші особливості слововживання в різному контекстуальному оточенні, у різних ситуативних формах, умовах.

Як слушно зазначає В. Гак, «... мови розрізняються не тільки тим, що в них є, але й тим, як використовується те, що вони мають». Тільки при зіставленні мов, перекладаючи, можна виявити особливості функціонування лексем, синтагм. Зіставлений аналіз зближеної лексики обох мов може, на нашу думку, у ряді випадків стати у пригоді для розв'язання питань лексикології та лексикографії. Такого висновку дійшла В. Гак, аналізуючи в зіставному плані російську та французьку лексику.

Аналізуючи порівняльно-зіставний метод перекладу, ми обмежувалися найбільш продуктивними формами висловлювання думок, складання текстів ділових паперів за допомогою різних за будовою синтаксичних конструкцій, побудови речень тощо.

Переклад з російської мови на українську дає можливість домогтися від студентів уживання саме тих структур, за допомогою яких забезпечується активізація мовних засобів.

На користь застосування цього типу перекладу вчені наводять два докази: по-перше, перекладаючи, студенти змушені шукати засоби для адекватної передачі думки мовою, яку вивчають; по-друге, у процесі перекладу студенти звертають увагу на подібне й відмінне у двох мовах.

Ми поділяємо думку мовознавців, які вважають, що переклад слів використовувати при вивченні тих тем, де існує відмінність у засобах вираження, наприклад, відмінність у сполучуваності слів.

Однією з важливих проблем перекладу текстів документів є загальнолексична проблема, яка пов'язана з контекстом (більш вузьким і більш широким), який відіграє вирішальну роль у відтворенні, переданні та значенні російських слів, тобто у виборі потрібного лексичного варіанта.

Відомий теоретик перекладу О. Федоров зазначав, що переклад ніколи не обмежується вибором із числа тих елементів, які зафіксовано у словниках (навіть докладних) як відповідники до певного слова оригіналу.

Лексичні варіанти – це частина тих співвідносних і паралельних засобів мови, за допомогою яких пояснюється більш-менш однаковий зміст, та які є предметом стилістики.

Поняття лексичного варіанта при перекладі обмежене певними граматичними категоріями й синтаксичними функціями слова. Проте слід урахувати особливості перекладу залежно від стильового, жанрового типу матеріалу, який перекладають. З лексичного боку, те, що може бути визнане точним і правильним у перекладі наукового й ділового тексту, який допускає звороти книжно-писемного мовлення, стандартні форми, мовні кліше, стає неправильним, недоцільним у перекладі творів художньої літератури, де повноцінність перекладу часто досягається саме шляхом відступів від більш коректного, точного, дослівного передання.

Велика кількість слів будь-якої мови є багатозначними. У цьому зв'язку є чимало відповідників як для багатозначного, так і для однозначного слова оригіналу в інших мовах – відповідників, що їх використовують у перекладах залежно від контексту.

Фразеологічні питання й загальна проблема різної сполучуваності слів, у різних мовах надзвичайно суттєві для практики перекладу. Саме під час перекладу найвиразнішою стає специфічність сполучень. Велику групу фразеологічних одиниць складають змінні сполучення, до складу яких увіходять слова з вільним і фразеологічно зв'язаним значенням. У них цілісне значення випливає із семантики окремих слів (О. Пономарів). Саме переклад таких сполучень дає можливість виявити, розв'язати проблему доцільності, правильності чи неправильності їх уживання. Саме переклад допомагає вилучити сліпе калькування з російської мови, орієнтує на нормативні форми фразеологічних сполучень.

Мова ділових паперів багата на так звані мовні кліше, «під якими розуміють мовні одиниці, яким властиві постійний склад компонентів, звичність звучання, відтворюваність готових мовних блоків...» (О. Пономарів).

Працюючи над перекладами мовних кліше, ми звертали увагу студентів на відповідні моделі словосполучень, які в текстах документів виконують роль стандартів, забезпечують найповнішу інформацію й економлять мовлення. Унаслідок крайньої необхідності та їх важливості для комунікації мовні кліше «вживаються у функції готових формул».

Вибір слів для перекладу, пошуки відповідників, скорочення чи розширення тексту залежать від фактичних даних, від сполучуваності тих чи тих слів, від граматичних категорій, властивих їм, від синтаксичних функцій, які вони виконують від умілого користування фразеологічними одиницями в діловому мовленні.